

การศึกษานำร่องการรับรู้ความหมายและความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของยาสามัญประจำบ้าน แผนโบราณของประชาชนจังหวัดชัยภูมิ: การประยุกต์ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม

วชิยา เฟลียชัย¹, ทิพาพร กาญจนราช², สุทิน ชนะบุญ³

¹กลุ่มงานเภสัชกรรม โรงพยาบาลชัยภูมิ

²คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

³วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อรวบรวมความหมายของยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณและความคิดเห็นของประชาชนจังหวัดชัยภูมิต่อคุณลักษณะของยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ 5 ประการตามทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมซึ่งมีผลต่อการยอมรับผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ความสอดคล้องกับค่านิยมในปัจจุบัน ความง่ายในการใช้ การสังเกตประสิทธิภาพได้อย่างชัดเจน ความสามารถในการหามาทดลองใช้ ประสิทธิภาพและประโยชน์เมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์อื่นในกลุ่มเดียวกัน **วิธีการ:** การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้าโดยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลคือผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้ยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณจำนวน 37 ราย การประมวลความคิดเห็นทำโดยการวิเคราะห์เนื้อหาโดยจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามคำจำกัดความของทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม **ผลการวิจัย:** ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่รับรู้ว่ายาสสามัญประจำบ้านแผนโบราณคือยาที่เป็นสูตรตำรับดั้งเดิมของไทย การแยกแยะระหว่างยาแผนโบราณกลุ่มอื่นกับยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณทำโดยสังเกตคำว่ายาสสามัญประจำบ้านที่ปรากฏบนฉลากบรรจุภัณฑ์และสถานที่ขาย ความคิดเห็นต่อยาสสามัญประจำบ้านแผนโบราณใน 5 คุณลักษณะมีดังนี้ 1) เป็นยาที่น่าเชื่อถือ มีความสอดคล้องกับค่านิยมในปัจจุบันเนื่องจากการสั่งจ่ายโดยแพทย์แผนปัจจุบันในโรงพยาบาล 2) ยากลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีวิธีการใช้ยาที่ย่างยาก รสชาติไม่ดี แต่มีรูปแบบที่สามารถพกพาได้ง่าย 3) สามารถซื้อมาทดลองได้โดยไม่ต้องมีใบสั่งแพทย์ แต่ขณะเดียวกันก็หาซื้อได้ยากเนื่องจากไม่ค่อยมีร้านค้านำมาจำหน่าย 4) ประสิทธิภาพในการรักษาอาการที่ไม่รุนแรง แต่ต้องใช้ปริมาณที่มากจึงจะเห็นผลและมีความปลอดภัย 5) เมื่อเทียบกับยาสสามัญประจำบ้านแผนปัจจุบันที่ใช้ในการใช้รักษาอาการเดียวกันแล้ว ยาสสามัญประจำบ้านแผนโบราณราคาแพงกว่า แต่มีความปลอดภัยมากกว่า **สรุป:** ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษานี้มีความเห็นในทิศทางเชิงบวกต่อคุณลักษณะของยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ มีแนวโน้มยอมรับการใช้ยากลุ่มนี้ในการรักษาอาการป่วยเบื้องต้น อย่างไรก็ตามการวิจัยพัฒนาตำรับให้มีความน่าใช้และลดต้นทุนการผลิตน่าจะช่วยส่งเสริมการยอมรับผลิตภัณฑ์ได้มากขึ้น

คำสำคัญ: ยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ การใช้ยาด้วยตนเอง การดูแลตนเอง การแพร่กระจายนวัตกรรม

รับต้นฉบับ: 25 พ.ค. 2563, ได้รับความคมฉบับปรับปรุง: 29 มิ.ย. 2563, รับลงตีพิมพ์: 2 ก.ค. 2563

ผู้ประสานงานบทความ: วชิยา เฟลียชัย กลุ่มงานเภสัชกรรม โรงพยาบาลชัยภูมิ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 36000

E-mail: w_prea999@hotmail.com

Pilot Study on Perception of Meaning and Opinions on the Characteristics of Traditional Household Drugs among Publics in Chaiphum: Application of Innovation Diffusion Theory

Wachiya Preasay¹, Tipaporn Kanjanarach², Sutin Chanaboon³

¹Pharmacy Department, Chaiphum Hospital

²Faculty of Pharmaceutical Sciences, Khon Kaen University

³Sirindhorn College of Public Health Khon Kaen

Abstract

Objective: To determine meanings of traditional household drugs (THDs) and the opinions of the public in Chaiphum province on the 5 characteristics of THDs affecting product adoption based on the Theory of Innovation Diffusion including compatibility to present value, simplicity for use, observability, trialability and relative advantage.

Method: This study was qualitative research collecting the data with semi-structured face-to-face interview. Informants were 37 users of THDs. The study compiled the opinions employing content analysis by categorizing the information according to the Theory of Innovation Diffusion.

Results: Most of the informants recognized that THDs were the original Thai medicine. They distinguished other traditional medicines from THDs by looking for the word "traditional household drug" on the label, and selling places. Their opinions towards 5 characteristics of THDs were as follows: 1) They were reliable drugs, compatible to informant values because modern physicians prescribed them in the hospitals. 2) Most of these drugs were difficult to use with bad taste, but were easy to carry. 3) They could be easily purchased for trial with no need of prescription. However, it was difficult to buy since they were available in a few stores. 4) They were effective in treating mild symptoms, but requiring to take a large amount of drug. However, they were safe. 5) When compared with modern household drugs used in the treatment of the same symptoms, 5 characteristics of THDs were more expensive, but safer. **Conclusions:** The informants in this study showed positive perception on the characteristics of 5 characteristics of THDs with tendency to adopt THDs in initial treatment of illness. However, research and development of THDs recipes to become attractive for use and reduce costs are warrant in promoting product acceptance.

Keywords: traditional household drugs, self-medication, self-care, innovation diffusion

บทนำ

การดูแลสุขภาพตัวเอง หมายถึง ความสามารถของบุคคล ครอบครัว และชุมชนในการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ ตลอดจนการวินิจฉัยโรคของตนเองและการรักษาขั้นต้นด้วยตนเอง (1) ในอดีตจากสภาพภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไม่สามารถเข้าถึงสถานบริการของรัฐหรือร้านขายยาได้สะดวก รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องมียาส่วนหนึ่งให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้เพื่อการรักษาตนเองในเบื้องต้น ในพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 (2) ได้กำหนดยากลุ่มนี้ขึ้นเรียกว่า ยาสามัญประจำบ้านซึ่งมีทั้งยาแผนปัจจุบันและยาแผนโบราณ ยากลุ่มนี้สามารถจำหน่ายได้ทั่วไป ไม่จำกัดสถานที่ขายเฉพาะร้านขายยา และไม่ต้องใช้ใบสั่งแพทย์ในการซื้อ กระทรวงสาธารณสุขกำหนดรายการยาแผนโบราณที่เป็นยาสามัญประจำบ้านตั้งแต่ พ.ศ. 2511 ในปัจจุบันรายการยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ (traditional household drugs: THDs) ที่ระบุอยู่ในประกาศกระทรวงสาธารณสุข แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มที่ 1 เป็นตำรับยาแผนโบราณ 24 รายการ อาทิเช่น ยาจันทร์ลีลา ยาเขียวหอม ยาหอมเทพจิตร ยาหอมทิพโอสถ ยาประสะมะแว้ง และกลุ่มที่ 2 เป็นยาที่พัฒนาสูตรขึ้นมาใหม่โดยมีสมุนไพรที่มีสรรพคุณทางยาตามที่ประกาศฯ กำหนด โดยส่วนประกอบ วิธีทำ สรรพคุณ ขนาดการใช้ และขนาดบรรจุต้องได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (3) ฉลากของ THDs ตามกฎหมายต้องมีข้อความ “ยาสามัญประจำบ้าน” ในกรอบสี่เหลี่ยมและข้อความ “ยาแผนโบราณ”

ถึงแม้ว่าประชาชนสามารถที่จะเลือกทั้งยาสามัญประจำบ้านแผนปัจจุบันและ THDs ในการดูแลสุขภาพเบื้องต้น แต่การเลือกใช้ THDs ยังมีข้อเด่นคือ เป็นยาที่ผลิตในประเทศไทย ลดการนำเข้าผลิตภัณฑ์ยาจากต่างประเทศ และเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยที่เป็นเอกลักษณ์ซึ่งสะท้อนถึงวัฒนธรรมของไทย ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองตามแผนการพัฒนาสาธารณสุข (4) กอปรกับปัจจุบันประเทศมีการส่งเสริมการใช้ยาแผนไทยและยาพัฒนาจากสมุนไพรที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น อาทิเช่น การกำหนดให้มียาแผนไทยและยาพัฒนาจากสมุนไพรในบัญชียาโรงพยาบาล การกำหนดมูลค่าการซื้อยาแผนไทยและยาพัฒนาจากสมุนไพรเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญอย่างหนึ่งของโรงพยาบาลของรัฐ (5)

จากการทบทวนวรรณกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของครอบครัวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ.2559 พบว่า เมื่อมีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย ประชาชนดูแลตนเองด้วยการซื้อยามากินเองร้อยละ 48.96 (6) ในงานวิจัยเกี่ยวกับยาสามัญประจำบ้านในประเทศไทยพบว่า ยาเม็ดพาราเซตามอล เป็นรายการยาตัวเดียวที่กลุ่มตัวอย่างรู้จัก และสามารถระบุสรรพคุณได้อย่างถูกต้อง ตัวอย่างมีทัศนคติที่ดีต่อยาสามัญประจำบ้านแผนปัจจุบัน โดยมองว่ามีความปลอดภัย ราคาไม่แพง เก็บรักษาง่าย และใช้ได้เองไม่ต้องพบแพทย์ (7) การศึกษาพฤติกรรมการซื้อยาของประชาชนบ้านผาวี พบว่า ยาที่ตัวอย่างซื้อมารับประทานคือ ไพร็อกซิแคม ร้อยละ 41.80 พาราเซตามอล ร้อยละ 20.00 (8) การศึกษาพฤติกรรมการซื้อยาจากร้านขายยาของผู้บริโภคในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า กลุ่มยาที่ตัวอย่างซื้อมากที่สุด คือ ยาแก้ปวดลดไข้ ร้อยละ 61.80 แต่มีเพียงร้อยละ 2.30 เท่านั้นที่ซื้อยาแผนโบราณ (9) ซึ่งสรุปได้ว่า ประชาชนดูแลรักษาตนเองเมื่อมีอาการเจ็บป่วยเบื้องต้นด้วยการใช้ยาแผนปัจจุบันมากกว่า THDs

จากการสืบค้นฐานข้อมูลวิจัย ThaiLis ด้วยคำสำคัญ “ยาสามัญประจำบ้าน หรือยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ” พบการศึกษาจำนวน 26 รายการ อย่างไรก็ตามไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับ ความรู้ ความเข้าใจ การใช้ หรือการยอมรับ THDs ทั้งนี้การยอมรับ THDs ของประชาชนเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้เกิดการใช้ THDs ทฤษฎีทางสังคมหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เพื่อศึกษาการยอมรับผลิตภัณฑ์ คือ ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (diffusion innovation) ที่ถูกนำเสนอโดยโรเจอร์ ในปี ค.ศ. 1962 ซึ่งอธิบายกระบวนการที่นวัตกรรมแพร่กระจายไปยังประชาชน นวัตกรรมตามความหมายของโรเจอร์ ไม่ได้หมายความถึงเฉพาะวัตถุหรือผลิตภัณฑ์ที่มีการประดิษฐ์ขึ้น แต่ยังรวมถึงแนวคิดและการปฏิบัติ ทฤษฎีนี้ถูกนำมาประยุกต์ในหลายสาขาเพื่อศึกษาอัตราเร็วในการยอมรับนวัตกรรมของประชาชน ตัวอย่างในการศึกษาทางสาธารณสุข เช่น การศึกษาการยอมรับวัคซีน หรือนโยบายอื่น ๆ

กระบวนการตัดสินใจรับนวัตกรรมเป็นกระบวนการหลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่บุคคลต้องมีความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมนั้น จนทำให้เกิดทัศนคติต่อนวัตกรรม และนำไปสู่การตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรม ความติดเห็นต่อคุณลักษณะ 5 มิติของนวัตกรรมเป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่ออัตราการยอมรับนวัตกรรม (10) คุณลักษณะดังกล่าวได้แก่

1) ความสอดคล้องของนวัตกรรมกับค่านิยมในปัจจุบัน (compatibility) ถ้านวัตกรรมนั้นสอดคล้องกับค่านิยมจะทำให้ นวัตกรรมได้รับการยอมรับไวขึ้น 2) ความยุ่งยากของการ ใช้ (simplicity) หากนวัตกรรมมีความง่ายในการใช้มาก น่าจะทำให้นวัตกรรมได้รับการยอมรับเร็ว ในทางตรงข้าม หากนวัตกรรมมีความยุ่งยากต่อการ ใช้ (complexity) จะทำ ให้นวัตกรรมนั้นได้รับการยอมรับช้า 3) ความสามารถนำไป ทดลองใช้ (trialability) คือ คุณลักษณะที่สามารถนำ นวัตกรรมไปทดลองใช้ หากใช้แล้วเห็นผลก็ทำให้นวัตกรรม ได้รับการยอมรับไวขึ้น 4) ความสามารถในการสังเกต ประสิทธิภาพได้อย่างชัดเจน (observability) คือ ผลลัพธ์ที่ สังเกตได้ของนวัตกรรมมีความชัดเจน ถ้าผลลัพธ์สามารถ เห็นได้ชัดเจน จะทำให้นวัตกรรมนั้นได้รับการยอมรับไวขึ้น และ 5) ประโยชน์เมื่อเทียบนวัตกรรมกับสิ่งดั้งเดิม (relative advantage) เช่น ประโยชน์ในเชิงเปรียบเทียบด้านราคา ประสิทธิภาพ ความปลอดภัย

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ความหมาย ของ THDs ตัวอย่าง THDs ที่ประชาชนรู้จัก เหตุผลในการ เลือกใช้ THDs และความคิดเห็นต่อ THDs โดยจำแนกตาม ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม 5 มิติ เนื่องจากไม่มี ข้อมูลการศึกษาดังกล่าวมาก่อน ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนศึกษาเชิง ปริมาณเกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับ THDs ของประชาชนไทย

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โครงสร้างการ วิจัยผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยใน มนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เลขที่โครงการ 612240 และ คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของโรงพยาบาลชัยภูมิ เลขที่โครงการ 6/62

ผู้ให้ข้อมูล

ประชากรเป้าหมายของการศึกษานี้คือ บุคคล ทั่วไปที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในจังหวัดชัยภูมิ เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล คือ อายุ 20 ปี ขึ้นไป เต็ม ใจให้ข้อมูล ฟังภาษาไทยรู้เรื่อง มีประสบการณ์ในการใช้ หรือมีประสบการณ์ในการซื้อยา THDs เพื่อการดูแลตัวเอง และครอบครัว สถานที่ในการค้นหาผู้ที่เข้าข่ายเป็นผู้ให้ ข้อมูลในการศึกษานี้ คือ ประชาชนที่รอรับบริการที่ห้อง ตรวจหรือบริการอื่น ๆ ที่แผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาล แห่งหนึ่งในจังหวัดชัยภูมิ หรือเป็นผู้ที่ไปใช้บริการที่ร้านยา

แห่งหนึ่งในจังหวัดชัยภูมิ เนื่องจากเป็นการเก็บข้อมูลด้วย ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จึงไม่ระบุจำนวนผู้ให้ข้อมูลที่ แน่นอน แต่ได้วางแผนเก็บข้อมูลไปจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว คือ ไม่มีข้อมูลใหม่เพิ่มขึ้น (11) การเก็บข้อมูลดำเนินการใน ระหว่างเดือนตุลาคม - ธันวาคม พ.ศ.2561 จากการติดต่อผู้ เข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 48 ราย มีผู้ไม่ทราบ ความหมายหรือไม่สามารถยกตัวอย่างรายการ THDs จำนวน 11 ราย จึงเหลือจำนวนของผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตาม เกณฑ์การคัดเลือกที่ตั้งไว้จำนวน 37 ราย

เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองและผ่านการตรวจสอบ ความตรงเชิงประจักษ์ (face validity) และความชัดเจนของ ภาษาที่ใช้ โดยผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่านที่เป็นเภสัชกรที่มี ประสบการณ์ในการให้บริการเภสัชกรรมอย่างน้อย 5 ปี แบบสัมภาษณ์เป็นคำถามปลายเปิดที่ไม่มีการชี้นำ เพื่อให้ ผู้ตอบมีอิสระในการตอบ

แบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นข้อ คำถามทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ส่วนที่ 2 การรับรู้ความหมาย ของ THDs คำถามในส่วนนี้ใช้ในการคัดกรองหรือการ ตัดสินใจว่า ยาที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึงนั้นหมายถึง THDs ตาม การศึกษานี้ คือ 1) THDs คือยาอะไร คำถามรอง คือ เหมือนหรือต่างกับยาสามัญประจำบ้านแผนปัจจุบันหรือยา แผนโบราณอื่น ๆ อย่างไร 2) โปรดยกตัวอย่าง THDs ที่ ท่านรู้จักหรือมีประสบการณ์ใช้ 3) เพราะเหตุใดจึงเลือกใช้ THDs ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อ THDs ประกอบด้วยคำถามหลักจำนวน 5 ข้อ ซึ่งครอบคลุม คุณลักษณะของนวัตกรรมใน 5 มิติตามทฤษฎีการ แพร่กระจายนวัตกรรม ตัวอย่างคำถามหลักในส่วนนี้ คือ 1) ท่านคิดว่าในปัจจุบัน THDs มีความเหมาะสมและสอดคล้อง กับค่านิยมของคนในท้องถิ่นของท่านมากน้อยเพียงใด 2) ท่านคิดว่าวิธีการใช้ THDs มีความยุ่งยากเพียงใด 3) ท่าน คิดว่าอุปสรรคในการหา THDs ไปทดลองใช้มีมากน้อย เพียงใด คำถามรองคือประเด็น ราคา แหล่งจำหน่าย 4) หลังการใช้ THDs ท่านสามารถสังเกตผลของยาได้อย่าง ชัดเจนหรือไม่ อย่างไร คำถามรองคือประเด็นข้อดี ข้อเสีย 5) เมื่อเทียบกับยาสามัญประจำบ้านแผนปัจจุบันที่ใช้รักษา อาการเดียวกัน ท่านคิดว่า THDs เป็นอย่างไร คำถามรอง คือประเด็นการเปรียบเทียบด้านราคา ประสิทธิภาพ และ ความปลอดภัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลทำโดยผู้วิจัยชื่อแรกเพียงคนเดียว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพที่เชื่อถือได้ ผู้เก็บข้อมูลป้องกันอคติที่อาจเกิดจากการเก็บข้อมูล โดยขณะที่เก็บข้อมูลจะไม่แสดงอาการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์ ผู้เก็บข้อมูลไม่สวมเสื้อกาวน์เพื่อแสดงตนว่าเป็นบุคคลากรทางการแพทย์ หลีกเลี่ยงการใช้ศัพท์ทางวิชาการ ใช้โทนเสียงที่เป็นกันเอง และทำท่าทางให้เกียรติผู้ถูกสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจดบันทึกและบันทึกเสียงระหว่างการเก็บข้อมูล สถานที่สัมภาษณ์ของโรงพยาบาลคือบริเวณหน้าห้องตรวจโรค หน้าห้องยาขณะที่รอรับยา และที่พักรักษาสำหรับญาติผู้ป่วย สถานที่สัมภาษณ์ในร้านยาคือบริเวณโต๊ะให้คำปรึกษาด้านยา การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลใช้เวลาต่ำสุดประมาณ 15 นาทีและนานสุดประมาณ 25 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยผู้วิจัยชื่อแรกนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจำแนกและวิเคราะห์เนื้อหา และอภิปรายร่วมกับผู้วิจัยท่านอื่นจนกระทั่งได้ข้อตกลงร่วมกัน

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไป

ผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 37 ราย เป็นเพศหญิงจำนวน 19 ราย และเพศชาย จำนวน 18 ราย ผู้ให้ข้อมูลมีระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน 25 ราย ไม่มีโรคประจำตัวจำนวน 21 ราย สถานที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคือ โรงพยาบาล (22 ราย) และร้านขายยา (15 ราย) ผู้ให้ข้อมูลมีอายุระหว่าง 21-76 ปี

ความหมายของ THDs

ผู้ให้ข้อมูลสามารถให้คำอธิบายความหมายของ THDs ในทิศทางเดียวกันว่า THDs มีวัตถุประสงค์ในการใช้เหมือนกันกับยาสามัญประจำบ้านแผนปัจจุบัน คือ ใช้รักษาอาการเจ็บป่วยที่ไม่รุนแรง รักษาอาการเบื้องต้นก่อนไปพบแพทย์ เป็นยามีไว้ประจำบ้าน สามารถซื้อได้เอง ข้างกล่องจะเขียนว่า ยาสามัญประจำบ้าน อย่างไรก็ตามผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถระลึกย้อนกลับไปได้ว่ารับรู้คำความหมายของ THDs มาจากใครหรือจากที่ใด ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่ามีคำแนะนำให้ใช้

ความแตกต่างของ THDs กับยาแผนโบราณอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ยาสามัญประจำบ้านตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลคือสถานที่ขาย และคำว่า “ยาสามัญประจำบ้าน” บนบรรจุภัณฑ์สิ่งที่แตกต่างระหว่าง THDs กับยาสามัญประจำบ้านแผนปัจจุบันในความคิดของผู้ให้ข้อมูล คือ THDs ทำจากสมุนไพรหลายชนิด เป็นตำรับยาของคนโบราณที่สืบทอดกันมา เป็นสูตรยาของไทย ตัวอย่างความหมายของ THDs ที่ผู้ให้ข้อมูลอธิบายมีดังนี้

“ยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ คือยาสมัยโบราณที่ได้ผล ที่คนรุ่นลูกหลานยังเอามาใช้อยู่ ทำมาจากพืชหลาย ๆ ชนิด เอาส่วนประกอบต่าง ๆ ของราก ใบ ลำต้น มารวมกัน บด ๆ เป็นสูตรยาของคนสมัยก่อน” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1)

“เป็นยาที่มีในระบบ รัฐให้นำมาใช้ในโรงพยาบาล โรงพยาบาลต้องมีการจ่ายยานี้ เหมือนรัฐบาลให้ใช้ให้มาก ๆ”(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 27)

ประสบการณ์การใช้และตัวอย่าง THDs

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีประสบการณ์การใช้ THDs เพื่อรักษาหรือบรรเทาอาการวิงเวียน แก้อาเจียน แก้อาการท้องผูก แก้อาการท้องเสีย ตัวอย่าง THDs ที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่รู้จัก ได้แก่ ยาน้ำแก้อาการวิงเวียน ยาน้ำแก้อาการท้องผูก ยาเขียวหอม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่กล่าวว่าจำชื่อการค้าไม่ได้ ชื่อการค้าที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่กล่าวถึงจะเป็นกลุ่มยาหอม และยาแก้อาการวิงเวียน ได้แก่ ยาเทพจิตร์ ยาหอมตราเด็กในพานทอง ยาแก้อาการวิงเวียน อย่างไรก็ตามพบว่ามีความบางตัวที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึงซึ่งไม่ใช่ยาสามัญประจำบ้าน

“เคยซื้อมาใช้ยาขง บำรุงร่างกาย ก่อนใช้ยาจะเป็นรูปแบบผง นำมาชงน้ำใช้บำรุงร่างกาย” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6)

เหตุผลในการเลือกใช้ THDs

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์หัตถ์สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล สามารถจัดแบ่งกลุ่มตามเหตุผลในการเลือกใช้ THDs ได้ 3 ปัจจัย ดังนี้

รักษาอาการเบื้องต้นก่อนไปพบแพทย์: ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่า เหตุผลในการเลือกใช้ THDs คือ ใช้รักษาอาการเบื้องต้นก่อนไปพบแพทย์ โดยโรคหรืออาการที่ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าควรใช้ THDs ได้แก่ อาการวิงเวียน ปวดท้อง ปวดหัว ดังคำกล่าว

“วิ่งเวียน มีอาการเลยเอามาใช้ มีอยู่ในบ้าน ใช้ไม่นาน ดีขึ้นก็เลิกใช้ ไม่ได้ก็ไปหาหมอ” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 9)

“ใช้เพื่อบรรเทาอาการเบื้องต้น เป็นไข้ ปวดหัว เป็นเยอะค่อยไปพบแพทย์ แต่อาการที่รุนแรงก็ไปพบแพทย์ ไม่ได้ใช้ยาอะไรก่อนเลย” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 12)

การเข้าถึงง่ายและสามารถเลือกซื้อเองได้:

เหตุผลในการเลือกใช้ THDs คือ การเข้าถึงยาได้ง่าย สามารถเลือกซื้อหรือตัดสินใจการใช้ได้เอง และไม่ต้องรอให้แพทย์สั่งใช้ ดังคำกล่าว

“เห็นขายอยู่หน้าห้องยา ตั้งอยู่หน้าห้องยา รอรับยาเลยได้ไปสอบถามและลองซื้อมาใช้ แต่ถ้าเราซื้อใช้เองไม่มีคำสั่งการใช้ของแพทย์ เราต้องจ่ายเงินเอง” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2)

“ซื้อได้ง่าย อยากซื้อ อยากใช้ ซื้อได้เลยตามร้านค้าทั่วไปเมื่อมีอาการ บางครั้งไม่ต้องรอไปพบแพทย์ เพื่อรอตรวจ เพราะไปพบแพทย์ในแต่ละครั้งใช้เวลานาน เคยไปรอพบแพทย์ตอนมีอาการไม่เยอะ รอเป็นวัน ได้แค่ยาพาราเซตามอล ซื้อยามากินเองดีกว่า” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4)

บุคคลในครอบครัวสนับสนุน: ผู้ให้ข้อมูลส่วนน้อยได้ให้เหตุผลในการใช้ THDs ว่าเกิดจากการแนะนำและสนับสนุนของสมาชิกในครอบครัวที่เคยใช้ ดังคำกล่าว

“ตอนนั้นรถชน ขาหัก ที่บ้านให้ลองใช้ เพราะแม่เคยใช้แล้วดี อยากให้ใช้ แต่ตอนนั้นที่ซื้อมียาที่ได้รับมาจากโรงพยาบาลบางส่วนใช้ร่วมกัน” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7)

“หมอจ่ายให้ยาย ตอนที่คุณยายไปหาหมอที่โรงพยาบาล คุณยายใช้แล้วพบว่า ใช้แล้วดี ยายแนะนำมาว่าดี แนะนำให้ใช้ อยากให้เราทดลองใช้ เลยได้ใช้ตามคุณยาย” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 9)

ความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของ THDs

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาของความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของ THDs จากบทสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลและจำแนกจัดกลุ่มความคิดเห็นตามคุณลักษณะของนวัตกรรม 5 มิติของของทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมดังนี้

ความสอดคล้องกับค่านิยมในปัจจุบันของคนในท้องถิ่น: ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่า THDs เข้ากันได้กับสังคมไทย และเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย สอดคล้องกับค่านิยมในปัจจุบันเนื่องจากการสั่งจ่ายโดยแพทย์แผนปัจจุบันในโรงพยาบาล ดังคำกล่าว

“เป็นยาสมัยโบราณที่ได้ผล คนรุ่นลูกหลานยังเอามาใช้อยู่” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1)

“ตอนนั้นมีอาการปวดท้อง จุกแน่น ปวดแสบท้องไปหาหมอ หมอให้ยามันรสชาติ มากินลดอาการปวดท้อง จุกแน่นท้อง กินแล้วดีขึ้น” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 24)

ความง่ายของการใช้: ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่า รูปแบบของ THDs ที่มีจำหน่ายในปัจจุบันทำให้พกพาง่าย แต่ก็ยังค่อนข้างมีความซับซ้อนหรือความยุ่งยากในการใช้ เช่น ต้องผสมน้ำก่อนกิน ต้องกินในปริมาณที่มาก และมีรสชาติที่ยังไม่น่าพึงพอใจ คือ มีรสเผ็ด ดังคำกล่าว

“ยานี้ตอนที่เคยกิน ต้องใช้ในปริมาณที่เยอะ บางตัวต้องกินตั้งครั้งละ 4 เม็ด ตอนที่เคยกินยาลดไข้ กินนานมาแล้ว กินก็ครั้งจำไม่ได้ แต่กินครั้งหนึ่งประมาณ 4 เม็ดได้ และหลายเวลาด้วยตอนนั้น” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5)

“การใช้ยุ่งยาก ส่วนมากจะเป็นผง ต้องผสมน้ำละลายน้ำให้ข้น แล้วค่อยเอาไปกิน รสชาติไม่ดี” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 12)

ความสามารถนำไปทดลองใช้: คุณลักษณะความสามารถนำไปทดลองใช้ของ THDs คือ ความสามารถในการหา THDs มาทดลองใช้เพื่อรักษาอาการเบื้องต้น ผู้ให้ข้อมูลมีทั้งที่เห็นว่าสามารถหา THDs มาทดลองใช้ได้ง่าย เพราะไม่ต้องไปสั่งแพทย์ในการซื้อ และทั้งที่เห็นว่าสามารถหายามาทดลองใช้ได้ยาก เนื่องจากมีแหล่งจำหน่ายน้อย รายการยา THDs ตามร้านค้าทั่วไปมีน้อย ดังคำกล่าว

“อยากซื้อ อยากใช้ ซื้อใช้ได้เลย ถ้าใช้ดีก็จะใช้ในครั้งต่อไป หาได้ง่าย ร้านค้ามีขาย ไม่ต้องรอให้แพทย์จ่าย” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 22)

“มีคนบอกมาว่าดี อยากใช้ และเคยไปถามซื้อที่ร้านค้าทั่วไปไม่มีขาย ก็ต้องซื้อยาจากร้านขายยาเหมือนเดิม” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 28)

ประสิทธิภาพ: ความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของ THDs ที่รวบรวมได้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลสังเกตเห็นถึงความปลอดภัยและประสิทธิภาพ หรือประโยชน์ของ THDs ในการรักษาอาการเบื้องต้นที่ไม่รุนแรง แต่ไม่มีประสิทธิภาพในการรักษาอาการที่รุนแรง ดังคำกล่าว

“กินได้ระยะยาว กินแล้วมีผลข้างเคียงน้อย เพราะยาพวกนี้ทำมาจากพืช น่าจะไม่มีไม่พิษมาก” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 21)

“ใช้รักษาโรคร้าย ๆ เป็นเยอะไปหาหมอดีกว่า ถ้าซื้อยานี้มากินเอง อาจจะเป็นเยอะกว่าเดิม” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 32)

ประโยชน์เมื่อเทียบกับยาสามัญประจำบ้าน
แผนปัจจุบัน: เมื่อเทียบกับยาสามัญประจำบ้านแผนปัจจุบันที่ใช้ในการใช้รักษาอาการเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลมองว่าการใช้ THDs ไม่คุ้มค่าเท่ากับการใช้ยาสามัญประจำบ้านแผนปัจจุบัน ดังคำกล่าว

“ถ้าแพทย์ไม่จ่ายยานี้ให้ ถ้าซื้อกินเองแพง ราคาแพงกว่ายาอื่น เช่น พารา ยาลดน้ำมูกเม็ดเหลือง อยากให้โรงพยาบาลมีจ่ายให้คนไข้ แพทย์จ่ายให้จะได้ไม่ต้องจ่ายเงินซื้อเอง” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2)

“สรรพคุณในการรักษาเบื้องต้นดีเหมือนยาสามัญประจำบ้านแผนปัจจุบัน แต่ยานี้ดีไม่มีพิษต่อตับ อาจเพราะทำจากพืชส่วนหนึ่ง กินได้ครั้งละหลายเม็ดเลย ” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5)

การอภิปรายและสรุปผล

THDs เป็นยาแผนโบราณที่รัฐมนตรีประกาศ ด้วยวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับการประกาศยาสามัญประจำบ้านแผนปัจจุบัน คือ เพิ่มความสามารถในการเข้าถึงยา เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ ของประชาชน ประชาชนสามารถเลือกซื้อยากลุ่มนี้ได้เอง โดยไม่ต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์หรือเภสัชกร เนื่องจากยากลุ่มนี้ได้รับการยกเว้นให้จำหน่ายได้โดยไม่ต้องมีใบอนุญาตตามกฎหมาย จากความหมายของ THDs ตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการรับรู้ที่ตรงตามเจตนารมณ์ของการมี THDs คือ เพื่อบรรเทาอาการเบื้องต้นก่อนไปพบแพทย์ อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าไม่มีผู้ให้ข้อมูลท่านใดกล่าวถึงเจตนารมณ์ที่สำคัญอีกประการของการส่งเสริมการใช้ THDs คือ การส่งเสริมระบบสุขภาพแบบยั่งยืนโดยการลดการนำเข้าผลิตภัณฑ์ยาจากต่างประเทศ และเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย การที่ไม่มีผู้ให้ข้อมูลใดกล่าวถึง THDs ที่พัฒนาขึ้นใหม่จากสมุนไพร ที่ถูกกำหนดเพื่อรักษาอาการตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ พ.ศ. 2556 (3) ชี้ให้เห็นว่า การ

สื่อสารความสำคัญของ THDs ในการช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการแพทย์ของไทย และการส่งเสริมการวิจัยค้นคว้าตำรับใหม่จากพืชในประทศยังอาจไม่ถึงประชาชน

ถึงแม้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะสามารถระบุรายการยาตามสรรพคุณของตำรับยาที่ขายในท้องตลาดได้ถูกต้องเป็นส่วนมาก และใช้การสังเกตคำว่ายาสามัญประจำบ้านที่อยู่บนบรรจุภัณฑ์เป็นตัวแบ่งแยกระหว่างระหว่างยาแผนโบราณกลุ่มอื่นกับ THDs อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาที่พบว่ายังมีบางประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจคลาดเคลื่อน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่ประชาชนส่วนหนึ่งอาจไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างยาแผนโบราณกลุ่มอื่นกับ THDs ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นด้วยว่ามีการใช้ยาสมุนไพรหรือยาแผนโบราณกลุ่มอื่นเพื่อรักษาอาการเบื้องต้น การศึกษาครั้งนี้ไม่สามารถชี้ได้ชัดเจนว่า เพราะเหตุใดหรือปัจจัยใดที่ส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนในความเข้าใจ อย่างไรก็ตามการให้ความรู้เพิ่มเติมกับประชาชนถึงวิธีการแบ่งแยก THDs กับยาแผนโบราณกลุ่มอื่น น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการใช้ THDs เนื่องจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า พฤติกรรมการใช้ยามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้เกี่ยวกับยาและเจตคติต่อการใช้ยา (12-14)

จากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลต่อคุณลักษณะของ THDs 5 มิติตามแนวคิดของทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (10) ชี้ให้เห็นว่ามีโอกาสสูงที่ผู้ให้ข้อมูลจะยอมรับการใช้ THDs เพื่อรักษาตนเองเบื้องต้น ผลการศึกษาสะท้อนว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นว่า THDs ยังคงเป็นผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับค่านิยมของคนไทยในปัจจุบัน และน่าจะได้รับการยอมรับในแง่ของประสิทธิภาพและความปลอดภัยในการรักษาอาการเบื้องต้น แต่อาจจะยังไม่ใช่ผลิตภัณฑ์ที่ถูกเลือกใช้เป็นอันดับแรก เนื่องจากข้อคิดเห็นที่มองว่าเมื่อเทียบกับยาสามัญประจำบ้านแผนปัจจุบันแล้ว THDs มีราคาที่แพงกว่า และรายการยาที่จำหน่ายในท้องตลาดขาดความหลากหลาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมีส่วนประกอบของสมุนไพรทำให้มีต้นทุนที่สูง (15) และ THDs บางตำรับมีความยุ่งยากในการใช้ และรสชาติที่ไม่ดี ดังนั้นเพื่อให้เกิดการยอมรับการใช้ THDs ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงควรส่งเสริมการพัฒนาตำรับยาให้มีความสะดวกในการใช้ มีรูปลักษณะและรสชาติที่น่าใช้ (16) และหาวิธีการที่ทำให้มีการจำหน่าย THDs ชนิดตำรับ ให้ครบทั้ง 24 รายการ

ข้อเสนอแนะ

จุดเด่นของการศึกษานี้คือการรวมข้อเท็จจริงภายใต้บริบทที่ศึกษา คือ ความคิดเห็นของกลุ่มผู้มารับบริการที่โรงพยาบาลและร้านขายยาแห่งหนึ่งในจังหวัดชัยภูมิต่อ THDs ที่ผู้ให้ข้อมูลรู้จักหรือมีประสบการณ์การใช้ โดยนำทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อทำความเข้าใจโอกาสในการยอมรับและใช้ THDs ในการรักษาตนเองเบื้องต้น ซึ่งยังไม่เคยมีการนำทฤษฎีนี้มาใช้เพื่อทำความเข้าใจมุมมองของผู้ใช้ต่อยากลุ่มนี้มาก่อน อย่างไรก็ตามผลการศึกษานี้เป็นการศึกษานำร่องซึ่งไม่สามารถสะท้อนถึงการรับรู้และความคิดเห็นของประชากรส่วนใหญ่ได้ทั้งหมดและยังไม่ได้ทำการเจาะลึกถึงวิธีคิดที่สะท้อนออกมาเป็นมุมมองของผู้ให้ข้อมูล ถึงแม้ผู้วิจัยจะได้วางแผนในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อลดอคติของข้อมูล และคำถามเพื่อใช้ประเมินว่า ยาที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึงนั้นหมายถึง THDs ตามการศึกษานี้ แต่ก็อาจเป็นไปได้ว่าในบางคำตอบผู้ให้ข้อมูลอาจหมายถึงยาแผนโบราณที่นิยมขายในร้านยา แต่มิได้ถูกจัดเป็น THDs ตามกฎหมาย การเก็บข้อมูลไม่ได้ทำการตรวจสอบยืนยันจากผู้ให้ข้อมูล ดังนั้นการแปลผลการศึกษานี้จึงควรทำด้วยความระมัดระวัง เพื่อตรวจสอบผลการศึกษานี้กับความเห็นของประชาชนไทยส่วนใหญ่ จึงควรศึกษาเชิงปริมาณอีกครั้ง โดยนำผลจากการศึกษานี้ไปใช้กำหนดแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณต่อไป

การศึกษานี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลต่อคุณลักษณะของ THDs ใน 5 มิติที่น่าจะมีผลต่อการยอมรับการใช้ THDs อย่างไรก็ตามการใช้จริงจะเกิดขึ้นได้ ยังต้องมีปัจจัยอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น คุณลักษณะของผู้รับ นวัตกรรม (10) และความคิดเห็นอื่น ๆ นอกเหนือจากคุณลักษณะใน 5 มิติ ดังนั้นการศึกษารังต่อไป จึงอาจศึกษาทัศนคติต่อคุณลักษณะของ THDs ในแง่มุมอื่นเพิ่มเติม และศึกษาพฤติกรรมจริงของการใช้ตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ THDs เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนขึ้นในการกำหนดแนวทางเพื่อส่งเสริมการใช้ THDs

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงพยาบาลชัยภูมิ และเจ้าของกิจการร้านยาที่เอื้อเพื่อสถานที่ในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. World Health Organization. Self-care for health: a handbook for community health workers and volunteers [online]. 2013 [cited Jan 31, 2018]. Available from: apps.searo.int/PDS_DOCS/B5084.pdf.
2. Drug Act, B.E.2510. Royal Gazette No. 84, Part 101 special (Oct 20,1967).
3. Ministry of Public Health. Household medicine 2556 [online]. 1994 [cited Jan 31, 2018]. Available from: www.fda.moph.go.th/sites/drug/SitePages/Law03-07.aspx.
4. Ministry of Public Health. National master plan on herbal development^t B. E. 2560-2564 Nonthaburi. TS Interpret.; 2016.
5. Committee on National Drug System Development. National drug policy A. D. 2011 and national drug system development strategy A. D. 2012- 2016. Bangkok: Publishing House of Agricultural Cooperative Federation of Thailand; 2011.
6. Piriypaiboon P. Family self-care education in the northeast 2559 [online]. 2016 [cited Jan 31, 2018] Available from: phc.moph.go.th/www_hss/data_center/dyn_mod/On_Website.pdf.
7. Jiamsuchon P. The use of household medicines of people in San Kamphaeng District, Chiang Mai Province [master thesis]. Chiang Mai: Chiang Mai University; 2000.
8. Manowong A. Self-medication behavior among people in Phavee village, Phahung Sub-District, Phan District, Chiang Rai Province [master thesis]. Phayao: Phayao University; 2017.
9. Tangploy S. Drug buying behavior from the drug stores among consumers in Phrapradaeng District , Samutprakarn [master thesis]. Bangkok: Srinakharinwirot University; 2010.
10. Rogers EM. Diffusion of innovation reports. 5th ed. New York: Free Press; 2003.p. 211-32.
11. Vongsena B. Factors Associated with antibiotic used Behavior of working aged group in Bolikhamxay

- province, Lao people democratic republic [master thesis]. Khon kaen: Khon kaen University; 2012.
12. Charennraj V. The Satisfaction of the People in Ta-Wung Subdistrict, Ta-Wung District, Lop Buri Province in Using Herbal Medicines [master thesis]. Bangkok: Rajabhat Dhonburi University; 2007.
13. Suwan T. Behaviors of Ramkhamhaeng University students regarding the use of drugs [master thesis]. Bangkok: Ramkhamhaeng University; 2006.
14. Sripong U. Behavior in using herbs for self-care among people living in Wang Sombun sub-district, Amphoe Wang Sombun, Sakaeo province [master thesis]. Chonburi: Burapha University; 2015.
15. Daengprasert S. Innovation of development process for traditional Thai medicine [Dissertation]. Bangkok : Chulalongkorn University; 2012.
16. Rattanachinda P. Marketing factors Influencing consumers' usage behavior of traditional medicines in Bangkok metropolis [master thesis]. Bangkok: Sukhothai Thammathirat University; 2008.